

El desenvolupament de la televisió per cable

Jordi Conde Professor de Dret Constitucional de la Universitat de Barcelona i Secretari del Consell de l'Audiovisual de Catalunya

■ El desarrollo de la televisión por cable

Descripción de la situación actual –estructural y legislativa– de la televisión por cable en Cataluña y de sus perspectivas a corto plazo. Ante la previsión de sensibles cambios en la estructura del mercado televisivo debido al incremento y diversificación de la oferta, sería precisa una reglamentación que permitiese eliminar las incertidumbres derivadas de un marco regulador incoherente y parcialmente contradictorio.

■ The development of cable television.

A description of the current situation, the structure and the legislation, of cable television in Catalonia and its short term prospects. When faced with the notable structural changes within the television market as a consequence of the increase and diversification of the offer, regulation is required that will remove any uncertainty that derives from an incoherent and partially contradictory legal framework.

■ Le développement de la télévision par câble

Description de la situation actuelle –structurelle et législative– de la télévision par câble en Catalogne et de ses perspectives à court terme. Devant la prévision de changements sensibles concernant la structure du marché télévisuelle suite à l'augmentation et à la diversification de l'offre, il faudrait une réglementation qui permette d'éliminer les incertitudes dérivées d'un cadre réglementaire incohérent et partiellement contradictoire.

Convergència i competència entre les diverses modalitats de televisió

A partir dels anys vuitanta les noves tecnologies han transformat profundament els mitjans de comunicació. La fibra òptica i la digitalització han possibilitat un desenvolupament exponencial dels sistemes d'emmagatzematge, processament i transmissió de la informació i han obert la perspectiva de la convergència entre les xarxes i infraestructures i els aparells terminals o receptors, la qual cosa apunta de manera directa la convergència dels serveis presents a través de les xarxes i de les empreses prestadores d'aquests serveis (Negroponte, 1995; Majó, 1997).

L'impacte de les noves tecnologies ha estat especialment sensible en l'àmbit de la televisió, que ocupa una posició central i hegemònica, pràcticament indiscutida, dins el sistema informatiu (Giordano i Zeller, 1996). El desenvolupament de les emissions directes per satèl·lit, per cable i, properament, la televisió digital terrestre, ha tingut com a conseqüència immediata la multiplicació de les emissores i dels canals existents, la qual cosa ha modificat, o està en curs de fer-ho, els models televisius vigents fins ara, models basats sense excepció en l'existència d'una o diverses televisions generalistes adreçades a una audiència homogènia.

La multiplicació de canals comporta una autèntica explosió de la programació, és a dir, un increment de l'oferta televisiva, tant pel que fa referència a les fonts com als missatges. La programació i els missatges especialitzats s'adrecen a unes audiències fragmentades i diferenciades, la qual cosa altera la tradicional consideració dels mitjans de comunicació de masses. Com ha estat justament subratllat en un recent estudi, les característiques del missatge determinaran cada vegada més les característiques del mitjà. S'inverteix així la clàssica proposició de McLuhan, ara el missatge és el mitjà (Castells, 1997).

Tots aquests canvis incideixen igualment en l'organització empresarial de les televisions, fent entrar en crisi, al menys parcialment, les fonts tradicionals de finançament i els criteris organitzatius de la televisió generalista i gratuïta. Les noves modalitats de la televisió de pagament redueixen, o fins i tot eliminen, la funció estratègica de la graella de programació, donant lloc a l'autoprogramació (Richieri, 1994).

En aquest context, la competència entre empreses de televisió assoleix una dimensió global i es manifesta també en forma de competència entre diverses tecnologies. La televisió per cable i per satèl·lit redueixen la quota de mercat de la televisió hertziana, però, al mateix temps, competeixen entre elles per fer-se amb el mercat de la televisió de pagament. La propera implantació de la televisió digital terrestre complicarà encara més el paisatge televisiu.

En el nostre país el sorprenentment ràpid creixement de la televisió per satèl·lit sembla haver suposat un fre relatiu a la implantació de la televisió per cable. En un any de funcionament, la primera de les plataformes digitals, «Canal Satélite Digital», ha assolit més de 310.000 abonats, i es preveu que assoleixi els 600.000 abonats al llarg de 1998. Això posa de manifest, si més no, l'existència d'una forta demanda de televisió de pagament.

Certament, la generalització de la televisió per satèl·lit es beneficia de la rapidesa i el reduït cost de la tecnologia necessària. Per contra, la televisió per cable implica uns costos molt elevats com a conseqüència de les inversions que requereix la construcció de la xarxa i a més requereix un ritme d'implantació molt més lent. No obstant això, les xarxes de telecomunicacions per cable de fibra òptica presenten avantatges comparatius enfront del satèl·lit, tant pel que fa a la disponibilitat d'un mitjà de transmissió no afectat per la saturació i permanentment instal·lat sobre el territori, com pel que fa, molt singularment, a la seva aptitud per a vehicular tot tipus de comunicacions de manera interactiva.

El desenvolupament del cable abans de la LTC

El punt de partida del desenvolupament planificat de la televisió per cable es pot situar en l'any 1995, data

en la qual s'aprova, després d'un accidentat iter legislatiu, la Llei de telecomunicacions per cable. Antecedents remots d'aquesta Llei han estat l'Ordre de 13 de març de 1970 sobre televisió per cable i circuits tancats de televisió i l'Acord subscrit el 10 d'agost de 1972 entre la Direcció General de Radiodifusió i Televisió i la CTNE, que no van donar lloc a resultats pràctics apreciables. Fins l'any 1995, a l'empara de l'absència de regulació, es van desenvolupar diverses iniciatives d'àmbit estrictament local.

A Catalunya la primera població en disposar d'una xarxa de cable fou Vilada a l'any 1983. Posteriorment, es varen instal·lar xarxes en el casc antic de Girona (1984), l'Escala (1984), Camprodon (1985) i diverses urbanitzacions de Girona mateix (1986). A Barcelona, l'Ajuntament va promoure, a través de l'empresa Iniciatives Empresariales, SA, la constitució de Barcelona Cable, SA (1986), l'objecte de la qual era estudiar la viabilitat tècnica, econòmica i jurídica d'instal·lar un sistema de cable en la ciutat i la seva àrea metropolitana.

Tot i que, a l'igual que va ocórrer als Estats Units, les primeres xarxes de cable foren instal·lades per resoldre els problemes que representava la recepció hertziana, ben aviat es va fer patent que les telecomunicacions per cable es configurarien en el futur com un dels components essencials d'una política comunicativa més àmplia (Gifreu, 1988). Prova d'això són les referències a les xarxes de cable contingudes en el Llibre Blanc sobre les Telecomunicacions a Catalunya (1991) i en la prova pilot de televisió per cable que l'Ajuntament de Barcelona va posar en marxa i en la qual es preveia donar servei a 20.000 llars en una primera fase.

En tot cas, l'impuls decisiu per a la reglamentació de la televisió per cable fou la sentència del Tribunal Constitucional 31/1994, de 31 de desembre, que davant la inexistència d'una normativa sobre la matèria va emparar el dret dels demandants, una empresa d'àmbit local, a l'exercici de l'activitat d'emissió de televisió per cable. Després de diverses vicissituds, la Llei de telecomunicacions per cable fou aprovada el 22 de desembre de 1995 i el seu Reglament de desenvolupament el 13 de setembre de 1996, restant fixades les bases per al desenvolupament ordenat de la televisió per cable.

La configuració del mapa del cable

L'opció del legislador ha estat reglamentar de manera unificada tots els serveis de telecomunicacions per cable, entre els quals s'inclou la televisió. Els serveis de cable es configuren com a serveis públics que es presten en règim de concessió, la qual cosa planteja alguns dubtes pel que fa a la qualificació de la televisió per cable com a servei públic (Quadra-Salcedo, 1997; Calvo, 1997).

En qualsevol cas, es tracta d'un servei que es presta per demarcacions territorials en les quals podran existir fins a dos operadors: Telefònica de España, SA, habilitada directament per la llei; i l'adjudicatari del corresponent concurs.

La delimitació de les demarcacions poden fer-la els propis Ajuntaments, les Comunitats Autònomes o el Ministeri de Foment. La Llei fixa el nombre mínim i màxim d'habitants de cada demarcació que haurà d'abastar una població mínima de 50.000 habitants i no podrà superar, almenys inicialment, els 2.000.000 d'habitants. La configuració, pràcticament conclusa, del mapa de demarcacions territorials sembla donar la raó als qui en el seu moment varen optar per la conformació de demarcacions àmplies com a garantia d'universalització del servei i mesura de reequilibri territorial.

El mapa del cable resta configurat a partir de 38 demarcacions, de les quals 16 són d'àmbit municipal, 9 són d'àmbit supramunicipal i 13 d'àmbit autonòmic. Com a mecanisme de tancament del sistema la Llei preveu que, a partir de l'1 de gener de 1998, el Ministeri de Foment pugui crear noves demarcacions o ampliar les existents.

Fins al moment s'han atorgat 14 concessions i es preveu que en el mes de maig es completarà el quadre, quan s'adjudiquin les demarcacions, els concursos de les quals resten encara pendents de convocatòria. El procés concessional ha posat de relleu l'existència de dos grups que s'han repartit el mercat: el grup encapçalat per Cableuropa, que ha obtingut les llicències de les demarcacions de Cadis, València, Palma de Mallorca, Múrcia, Albacete i el Puerto de Santa María, i el grup encapçalat per Endesa, que ha resultat adjudicatari de les llicències de Castella i Lleó, Sevilla, Oviedo, Gijón, Avilés, Andalusia I (Almeria, -llevat de la capital-, Granada i Jaén),

Andalusia II (Màlaga i Còrdova) i Andalusia III (Sevilla, llevat de la capital). La demarcació de Vélez-Málaga ha estat adjudicada a un operador local independent. Les tres demarcacions de Catalunya constitueixen una singularitat atès que en la societat adjudicatària, Cable i Televisió de Catalunya, SA, hi participen tant Cableuropa (20%) com Endesa (15%).

En conjunt, les inversions compromeses pels operadors superen els tres-cents mil milions de pessetes i, quan s'adjudiquin les tres demarcacions de Madrid, que juntament amb la de Catalunya són les més importants, les inversions compromeses superaran el mig bilió de pessetes. Telefònica de España, SA ha obtingut llicència en totes les demarcacions, tot i que no podrà començar la prestació del servei fins als 16 mesos des de l'adjudicació de la corresponent llicència al segon operador de la demarcació.

La televisió per cable a Catalunya

La demarcalització de Catalunya ha estat fruit de l'acord assolit el 21 de març de 1996 entre la Generalitat de Catalunya, la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis. En virtut d'aquest acord, l'Ajuntament va constituir la demarcació de Barcelona el 16 d'abril de 1996 i el Govern de la Generalitat va aprovar la constitució de les altres dues demarcacions, Catalunya Nord-est i Catalunya Oest, el 23 de juliol de 1996. Convocats els concursos per sengles ordres de 14 de gener de 1997, Cable i Televisió de Catalunya, SA (CTC) ha resultat l'empresa adjudicatària de la segona llicència d'operador de telecomunicacions per cable, en les tres demarcacions. La demarcació de Barcelona està en curs d'ampliació mitjançant la incorporació dels municipis de Badalona, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet.

L'oferta presentada per CTC preveu la prestació de serveis de televisió per cable, serveis d'accés a Internet, serveis de telefonia i serveis portadors. Pel que fa a la televisió per cable, la prestació d'aquest servei adopta diverses modalitats. L'anomenat servei bàsic, permet a l'usuari rebre tots els canals usuals de la televisió hertziana, entre els quals s'inclouen els canals de recepció obligatòria i, almenys, vint canals addicionals. La retransmissió obligatòria dels

canals hertzians, d'àmbit estatal, autonòmic i local, és una previsió inspirada en les must-carry rules nord-americanes i que ha estat objecte d'una valoració crítica (Calvo, 1997). Efectivament, si l'obligació de retransmetre els canals públics encara pot tenir alguna justificació, no passa el mateix amb relació als canals gestionats per empreses privades, per la qual cosa la funció de la norma és purament i simplement protegir un determinat tipus de modalitat televisiva. A més del servei bàsic, es preveu la prestació del servei de pagament per visió, que possibilita que l'usuari pugui comprar programació per impulsos i dels denominats canals premium, que permeten l'accés a canals temàtics d'alta qualitat que no estan inclosos en el paquet bàsic. Així mateix es preveu la posada en marxa d'un servei bàsic ampliat, que inclou un paquet de cinc canals d'entreteniment i temàtics i la prestació de serveis de vídeo quasi sota demanda, a partir del cinquè any, i de vídeo sota demanda, a partir del novè any de la concessió.

Tots aquests serveis comporten, sens dubte, la introducció d'una flexibilitat més gran en el consum de productes televisius i se situen en un punt intermedi de la transició d'una lògica econòmica basada en l'oferta a una lògica basada en la demanda. Així, llevat dels serveis de vídeo quasi sota demanda i de vídeo sota demanda (la prestació dels quals es difereix encara uns anys) en què el pagament es relaciona directament amb el consum, en els altres serveis el pagament es relaciona no amb el consum sinó amb la disponibilitat de determinats programes, en règim d'exclusivitat o no.

L'oferta de continguts de CTC està composta per senyals catalanes (3,1%), espanyoles (53,1%), de la Unió Europea (37,5%) i de la resta del món (6,3%), subministrada al cent per cent per programadors aliens a l'operador de cable. L'estatut dels programadors independents, als quals la llei reserva el 40% de la capacitat de l'oferta audiovisual, pràcticament no ha estat desenvolupat, malgrat que aquesta previsió constitueix la més garantia eficaç del pluralisme (Quadra-Salcedo, 1997). Tot i això, el cert és que fins ara els fenòmens de concentració vertical són més aviat escassos. Els operadors de cable semblen molt reticents per invertir en producció audiovisual i en la compra de drets i les empreses de producció

audiovisual o que titularitzen els drets d'emissió es manifesten contràries a la inversió en infraestructures i xarxes (Álvarez Monzoncillo, 1997).

Segui com sigui, tota la programació i la publicitat emesa per la televisió per cable resta sotmesa a la Llei 25/1994, de transposició de la Directriu de Televisió sense fronteres, que ha estat objecte d'una recent modificació, i a la Llei 8/1996, del Parlament de Catalunya, reguladora de la programació audiovisual distribuïda per cable. Cal destacar que aquesta última Llei ha introduït determinades obligacions en matèria de doblatge o subtitulació de pel·lícules, sèries televisives o documentals, (que s'han d'oferir simultàniament en català) i d'emissió d'obres en llengua catalana (12,5% de les obres originàries). El control i l'eficàcia d'aquestes previsions esdevé, si més no, problemàtic, atès que l'operador es configura de facto com un common carrier que basa la seva oferta en programació aliena sobre la qual no detenta cap mena de control editorial.

D'altra banda, en compliment de les prescripcions de la Llei 8/1996, l'oferta de CTC incorpora una tecnologia implícita al descodificar que aporta una funció de bloqueig de determinats programes i/o canals. Aquesta tecnologia de «bloqueig infantil» o de «control patern» evita l'haver de confinar determinats programes que es puguin considerar perjudicials per als menors a determinats horaris i incrementa la capacitat d'elecció de l'usuari, traslladant la responsabilitat de l'emissor al receptor.

Perspectives a curt termini

En el seu conjunt, el desenvolupament de la televisió per cable tot just està començant. Pel que fa a Catalunya, d'acord amb les previsions de l'operador, al llarg de 1998, un total de 112.000 llars estaran en disposició de connectar-se a la xarxa de cable en les tres demarcacions, la qual cosa representa una inversió de 13.700 milions de pessetes per tal d'estendre la xarxa. Cal preveure, per tant, que al llarg d'aquest període es produeixin sensibles canvis en l'estructura del mercat televisiu a Catalunya com a conseqüència de l'increment i la diversificació de l'oferta, tot tenint present l'existència d'una forta demanda de televisió de pagament. Aquests canvis plantegen ja, amb relativa urgència, la necessitat de

configurar un nou model audiovisual que, des de la perspectiva institucional, haurà de pivotar sobre una reglamentació que permeti eliminar les incerteses derivades d'un marc regulador incoherent i parcialment contradictori. **J.C.**

Bibliografia

Álvarez Monzoncillo, José Ma (1997): La producción audiovisual y las nuevas formas de consumo audiovisual a S. Muñoz Machado (ed.), Derecho Europeo del Audiovisual, Madrid, Escuela Libre Editorial.

Calvo, María (1997): La televisión por cable, Madrid, Marcial Pons.

Castells, Manuel (1997): La era de la información. Vol. 1.

La sociedad red, Madrid, Alianza Editorial.

Gifreu, Josep (1998): La comunicació per cable a Catalunya, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

Giordano, Eduardo y Zaller, Carlos (1996): Políticas de televisión a España. Model televisiu i mercat audiovisual. Barcelona, Fundació Jaume Bofill.

Llibre Blanc sobre les Telecomunicacions a Catalunya (1991), Barcelona, CIDEM-Generalitat de Catalunya.

Majó, Joan (1997): Chips, Cables y Poder, Barcelona, Planeta

Negroponte, Nicholas (1995): El mundo digital, Barcelona, Ediciones B.

Quadra-Salcedo, Tomás (1997): Los programadores independientes y el estatuto de la empresa audiovisual a S. Muñoz Machado (ed.), Derecho Europeo del Audiovisual, Madrid, Escuela Libre Editorial.

Richieri, Giuseppe (1994): La transición de la televisión, Barcelona, Bosch.

Notícies

Formació de teleespectadors reflexius.

El Consell de l'Audiovisual de Catalunya ha presentat, recentment, en públic, un conjunt de material adreçat, especialment, a la població escolar i que té per finalitat la formació de teleespectadors reflexius i crítics. El material consisteix en tres cintes de vídeo, acompanyades de les corresponents guies didàctiques, amb suggeriments per treballar dins l'aula aspectes relacionats amb el món televisiu, en el camp de la publicitat, els informatius i els relats de ficció. No es tracta de cintes amb programes autònoms de caràcter expositiu, sinó d'un material que només té sentit com a suport de sessions d'autoaprenentatge, és

a dir, de participació activa de l'alumne. Sota la coordinació de Joan Ferrés, professor de Comunicació Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra, han treballat en el projecte Joan Sabaté, creatiu publicitari i professor de la Universitat Ramon Llull; Xavier Obach, realitzador d'informatius a Televisió Espanyola; i Anna Solà, del col·lectiu Drac Màgic.

Convenis per estimular la recerca amb les universitats catalanes.

El Centre d'Investigació de la Comunicació, adscrit al Consell de l'Audiovisual de Catalunya, ha establert convenis amb tres universitats catalanes –l'Autònoma, la Pompeu

Fabra i la Ramon Llull– per promocionar la recerca en el camp de la comunicació social. A través d'aquests convenis, les tres universitats esmentades es comprometen a elaborar uns projectes determinats. Concretament, un equip de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Ramon Llull, integrat per comunicòlegs, psicòlegs, sociòlegs i periodistes, ha elaborat una anàlisi qualitativa de la violència a la televisió. Aquest equip de recerca està integrat pels professors Sue Aran Ramspott, Jordi Busquet Duran, Pilar Medina Bravo i Llúcia Oliva de la Esperanza. Per la seva banda, un equip de professors del Departament de Periodisme i Comunicació

Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra elaborarà un estudi sobre la imatge de Catalunya a les televisions de l'Estat espanyol. L'equip investigador està format pels professors Xavier Ruiz Collantes, Enric Saperas i Eva Pujadas. I, finalment, un equip de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona elaborarà un estudi sobre Fonaments de la televisió pública a l'era digital. Les seves característiques diferencials respecte a la televisió privada. L'equip investigador està dirigit per Miquel de Moragas i Emili Prado, i format per Matilde Delgado, Núria Garcia, Amparo Huer-tas, Gemma Larrégola i Bernat López.